

עלון דברי חיים ליום הכיפורים

לכן יזהר האדם להצטער בלבו ולבכות ביחוד ביום הדין הגדול והנורא הזה, בענין שמדבר בתפילה מחילול שמו הגדול ית"ש, ויתפלל ענין זה מעומקא דליבא יותר ויותר מהתפילות שמתפלל בעד עצמו, כי זה כל אדם עתה בגלות יש לו לבכות ולהצטער בתמידות על חילול שמו הגדול ית"ש בין האומות עובדי עץ ואבן מעשה ידי אדם, שמחפרים ושוחקים בנו עם קדוש ואומרים 'איה אלקיכם יקום ויעזרכם'.

והתחבולה אל התעוררות לבו אל הבכי, שיאמר התיבות במיתון גדול, ויפסיק בכל הפסק ענין לעורר לבו אל הבכי. דהיינו כשיאמר 'זבכנ תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך', יכוין במחשבתו בזה הלשון: עד מתי יהיה שמך הגדול מחולל בין האומות, ובשביל זה תן פחדך על כל מעשיך שידעו כולם שאין אלו-ה-מבלעדיך ויתגדל שמך בכל האומות. כל זה יכוין במחשבתו עם הבכיה העצומה ועם האנינות הגדולה. וכן כשיאמר 'ואימתך על כל מה שבראת כו' ויעשו כולם אגודה אחת....', יבכה הרבה מאד עד דרך הכוונה הנ"ל.

גם 'זבכנ תן כבוד ה' לעמך', יחשוב במחשבתו בזה הלשון: תן כבוד לעמך לא בשבילנו רק בשביל שמך הגדול שיתגדל ויתקדש בין כל האומות, כי הן עתה שאנחנו עם קדוש בשפלות ובבזיון גדול מחרפים ומשחקים בנו ואומרים אי-ה-אלקים. גם להלן, כל הנוסח עד חתימת הברכה, וביחוד בנוסח 'זתמלוך אתה ה' לבדך כו'', יכוין כוונה זו ויבכה ויצטעור ויתאונן בלבו על זה מאד.

יסוד ושורש העבודה [שער י"א]

"אנא ה' אלקינו ואלקי אבותינו תבוא לפניך תפילתנו, ואל תתעלם מלכנו מתחנתנו" [מתוך נוסח הוידין]
מהו "אנא תבוא לפניך תפילתנו", מהיכי תיתי שלא תבוא, והלא הקב"ה שומע תפילת כל פה! אבל רמב"ם מפורש הוא: "כמה מעולה מעלת התשובה! אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל, שנאמר: "עוונתיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם" צועק ואינו נענה, שנאמר "גם כי תרבו תפילה אינני שומע", והיום הוא דבוק בשכינה, שנאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם", צועק ונענה מיד, שנאמר "והיה טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע" [הל' תשובה פ"ז ה"ז].
וידועים דברי חז"ל שמנשה המלך הכניס צלם להיכל והקב"ה מסרו ביד שונאיו. הכניסוהו לדוד מנוקב של נחושת והציתו את האש תחתיו, וקרא לכל העבדות זרות שעבד ולא ענוהו, ובצר לו זעק לה'. והיו מלאכי השרת סותמים חלונות הרקיע שלא תעלה תפילתו, וחתר לו הקב"ה חתירה מתחת כסא הכבוד וקיבלו, והשיבו למלכותו! ואם כן, הלא כתב הנפש החיים (א', ד') בשם הוזהר הקדוש שהאדם הוא כעולם קטן, ולבו מקום השראת השכינה, כקודש הקדשים בעולם. ועל כך רמזו חז"ל שהמתפלל "יכון לבו כנגד בית קדשי הקדשים".

נמצא, אם כן, שבהעלותו על לבו מחשבת מינות הרי הוא כמכניס צלם להיכל, ובהעלותו על לבו מחשבת תאוה הרי הוא כטיטוס הרשע שהכניס פרוצה לבית קדשי הקדשים והציע ספר תורה ועבר עליו עבירה. וראוי היה חלילה שהמלאכים יסתמו החלונות. והקב"ה ברוב רחמיו חותר לנו חתירה, וידו פשוטה!

"זבכנ תן כבוד לעמך תהילה ליראיך ותקוה טובה לדורשיך ופתחון פה למיחלים לך שמחה לארצך וששון לעירך וצמיחת קרן לדוד עבדך" [מתוך שמונה עשרה לימים נוראים]
מדוע לגבי ארץ ישראל נקט לשון 'שמחה', ואילו לגבי ירושלים – לשון 'ששון'?

ההבדל בין 'ששון' לבין 'שמחה' – בעוד ש'שמחה' מתייחסת להרגשה בתחילת הדבר הנרצה, הרי 'ששון' מתייחס לתחושה כאשר מגיע הדבר לתכליתו הנרצית. הרי כך אומרים אנו בפזמון 'א-ל אדון על כל המעשים' בתפילת שבת: "שמחים בצאתם וששים בבואם" – בתחילת דרכם לקיים ציווי הבורא הם 'שמחים', ואילו כאשר סיימו את תפקידם בשובם, אזי הם 'ששים'.

מעתה מובן היטב, כי קיבוץ הגלויות לארץ ישראל הוא רק התחלת הגאולה, ולכן אמר "שמחה לארצך", אך הכניסה לירושלים עם צמיחת קרן לדוד, זו התכלית וגמר הפעולה, לכן אמר "וששון לעירך".

ברוך שאמר

"זבכנ תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם... ובכנ תן כבוד לעמך תהילה ליראיך..." [מתוך שמונה עשרה לימים נוראים]

ולכאורה קשה: אם ה' יתן פחדו על כל יושבי תבל וכולם יעשו אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם, איזו זכות-יתר יש לישראל לבקש מאיתו יתברך שיתן להם כבוד ותהילה?

יש שני מיני תואר "מלך": יש מלך שתוארו אמיתי, כאשר כולם מקבלים עליהם את מלכותו מחמת שהוא ראוי לה ולא מחמת יראת העונש וציפיה לשכר מן המלך.

לעומת זאת, יש תואר מלך שבא בלשון השאלה גרידא, שכולם יראים מפניו מכח תקפו וכוחו, ועל כן נכנעים לפניו ומקבלים עליהם את עולו, והריהו כמלך ומושל עליהם.

אומות העולם לעולם לא יקבלו עליהם את מלכותו של בורא עולם מצד היותו מלך באמת, אלא יכנעו לפניו ויקבלו את עול מלכותו עליהם מחמת שיראו ויפחדו מתוקפו וגבורתו, שמלכותו בכל משלה. לא כן ישראל שמלבד זה שיראים מלפניו ומקבלים עול מלכותו מחמת תוקפו וגבורתו, מקבלים עליהם את מלכותו באהבה וברצון מצד היותו מלכו של עולם.

וזהו 'זבכנ תן פחדך...' על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת וייראוך כל המעשים – שכל בראי עולם יקבלו עליהם עול מלכותו מחמת הפחד והאימה מלפניו יתברך, שהרי "עוז בידך וגבורה בימינך". אך כיון שישאל מקבלים מלכות שמים באהבה ובאמת מצד היותה מלכות אמיתית, על כן 'זבכנ תן כבוד ה' לעמך'.

דרשות חתם סופר

"זבכנ תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת וייראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים" [מתוך שמונה עשרה לימים נוראים]

כתב בעל יסוד ושורש העבודה בזה הלשון: "אחיי ורעי, ראוי לידע שכמעט כל נוסח התפילות של ראש השנה ויום הכיפורים, הוא רק שיתקדש שמו הגדול בכל האומות ובכל העולם, כי זה עיקר התפילות עתה בימים הנוראים האלה.

וראוי שנתפלל על זה: "אנא, תבוא לפניך תפילתנו ואל תתעלם מתחינתנו!"

והגדת

"וסרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו, ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו" [מתוך נוסח הוידוי]
"ואתה צדיק על כל הבא עלינו" – לא רק על הענשים שקיבלנו לפני החזרה בתשובה, אלא אף על ההנהגה עמנו לאחר מכן!
הרב גלינסקי זצ"ל מספר: פנה אלי בחור. בעבר ניהל מרוצי סוסים בשבתות, ה' ירחם. פרנסה בשפע, וגהינום בלי גבול. התעורר ושב, חיסל את העסק ונותר מחוסר פרנסה. המחסור הציק, וכבר אמרו חכמים שכאשר הארנק ריק, נחשים ועקרבים יש בו. כאשר תם הלחם, מתדפק הריב על הפתח ושלוש הבית מתערער ובבא מציעא נ"ט. בא בטרוניא, על מה עשה ה' ככה, במקום לשאתנו על כפים, מוכה הוא בכפלים.

אמרתי לו: הסכת ושמע שתי שורות בגמרא [וימא ל"ח]: אמר ריש לקיש מהו שנאמר "אם ללצים הוא יליץ, ולענוים יתן חן"? בא ליטמא פותחין לו, בא ליטטר מסייעין אותו.

משל לאדם שהיה מוכר נפט, שריחו רע, ואפרסמון, שאין בושם טוב הימנו. בא למדוד נפט, אומר לו: 'מדוד אתה לעצמך'. בא למדוד אפרסמון, אומר לו 'המתן לי עד שאמדוד עמך, כדי שנתבסס אני ואתה'.

ואני שואל: המשל בא להבהיר דברים שאינם מובנים בלעדיו, ויומחשו על ידו. ואני תוהה: מה מוסיף המשל על מה שאמר ריש לקיש שהבא ליטמא רק פותחין לו, והבא ליטטר מסייעין אותו?

נו, עיין בדבר, מה דעתך?

שפשו, ולא מצא.

אמרתי: המשל מוסיף מילה אחת: "המתן!"

הבא ליטמא פותחין לו מיד, וכבר גולש הוא במורד. הבא ליטטר עובר תקופת ניסיון, בוחנים את רצינותו, האם איתן הוא בהחלטות. ואז, או אז, בא הסיוע במידה גדושה.

אשרי המחכה ויגיע!

והגדת

"על חטא שחטאנו לפניך בזדון ובשגגה" [נוסח על חטא מתוך הוידוי ליום כיפור]

המגן אברהם [תר"ז, ג'] העיר, שראוי לומר "בשגגה ובזדון", כי יש לבקש על הקל תחילה?

ונראה, שרעיון עמוק גלום כאן, שמאחורי כל שגגה גלום וצפון ממד של זדון, כי דברים חשובים, לא שוכחים!

זהו שנאמר: "והיה אם שכח תשכח את ה' אלקיך", ושתי תמיהות יש כאן: א' אין "והיה" אלא לשון שמחה, וא"כ כאן מה יש לשמוח בשכחת הבורא יתברך, והלא נאמר "פן תשכח את ה' אלקיך"? ב' מה כפל הלשון, המורה 'אפילו' מאה פעמים' כדרך שדרשו בכתובים 'השב תשיבם, 'שלח תשלח', 'הוכח תוכיח', 'הקם תקים'? והתשובה: 'עלה האדם למרום, וישאלו אותו: התקשרת להורים בכל יום'?

יענה: 'האמת, שכחתי'.

"לוה רשע, ולא ישלם, שילמת חובותיך בזמנם?"

"האמת, שכחתי". ללוות, זכר. להחזיר, פרח מזכרוננו.

יעברו סעיף אחר סעיף: ביקור חולים, נזכר כשכבר מתו. נידחם אבלים, נזכר כשכבר קמו מאבילותם...

טוב, לגבות חוב, שכחת פעם?

זה, לא.

נו...

כמה ישמח אם יזכר, שגם דברים אחרים שכח...

וזהו "והיה אם שכח תשכח" – "והיה" – לשון שמחה, "אם שכח תשכח" – שאם שכח הרבה דברים אחרים [שכח תשכח] אפ' מאה פעמים, אז כשיבואו לדונך בבית דין של מעלה, תתבייש פחות מהתביעות שיהיו עליך, כי יתברר שלא רק דברים הנוגעים לעבודת ה' שכחת, אלא גם דברים החשובים לך.

ע"פ והגדת

"ועל חטא שחטאנו לפניך ביודעים ובלא יודעים" [נוסח על חטא מתוך הוידוי ליום כיפור]

פירש הסבא מנובהרדוק: יש מי שהוא בגדר "בלא יודעים" – אין לו כשרונות לדבר מסוים וקופץ בראש, ועלול לקלקל, או מי שלא הגיע להוראה ומורה. ויש מי שהוא בגדר "יודעים", ואינו מנצל כשרונותיו, כגון שהגיע להוראה ואינו מורה. ורעה נוספת, שמשתמש בכשרונותיו ויכולותיו לרעה!

ולמה הוא דומה, לסיפור מן המדרש [במדב"ר י"ח, כ"ב]: מעשה באדם שהלך מארץ ישראל לבבל. בדרכו ישב לאכול לחם. ראה שתי ציפורים רבות זו עם זו, והרגה אחת מהן את חברתה, והחיותה אותה. כיון שראה, תלש מאותו העשב והמשיך בדרכו בשמחה, כי יש בידו אמצעי להחיות בו מתים. בדרכו ראה גויית ארי מושלכת בשדה. ביקש לבחון פעולת העשב, הניחו על פי הארי, קם הארי וטרפו...

כך, אמר הסבא, ניתנו לאדם כשרונות להחיות בהן את נפשו ולזכות לשני העולמות, והוא משתמש בכוחותיו כדי להחיות את הארי הטרף הנם בחובו, ולהמית את עצמו...

הסבא מנובהרדוק

"על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת" [נוסח על חטא מתוך הוידוי ליום כיפור]

היצר הרע קרוי "מלך זקן וכסיל" [קהלת ד', י"ג]. ואמרו במדרש: למה קורא אותו "מלך", שהכל שומעים לו. ולמה קורא אותו "זקן", שהוא מזדווג לו מילדותו ועד זקנותו. ולמה קורא אותו "כסיל", שהוא מלמד לאדם דרך רעה.

ואינו מובן: אמנם מדריך לדרך רעה, אבל כזו חכמה, בערמה כה רבה, בתיכוחם עצום ורב. ואיך מכנים אותו בשם "כסיל"?

והתשובה: כשקוראים לאדם: "מלך אנגליה", פירושו שהוא מלך על אנגליה. וכשאומרים "מלך ספרד", מלך הוא על ספרד. וכשקוראים ליצר הרע "מלך כסיל", הרי הוא מלך על כסילים. כי מי כסיל כשומע לקולו ומאבד עצמו משני העולמות!

הרב יעקב גלינסקי זצ"ל

סיפור לחג

בחור בא לפני החזן איש. הוא מבית פושר, ה' זיכהו להתחזק, הוא לומד בשיביה. אבל כשהוא חוזר הבית, יש לו בעייה. אמו לא מכסה ראשה. ואסור לומר דברים שבקדושה כנגד שערותיה המגולות של אשה נשואה. מה יעשה, איך ישיר זמירות ויברך ברכת המזון?

ענהו החזן איש: במשנה ברור [ע"ה, ה'] מבואר, שדי בעצימת עינים. תסתכל בסידור, ודי.

אבל לבו של הבחור נקפו: אולי מוטב צידוד כל הגוף, שלא תהיה מוליד? החזן איש הודיע: אם ההלכה מתירה, רצונך להחמיר על כבודה של אמה? להתרים, להפנות אליה גב? ואם היא תקום ותטרח להגיש לשולחן, ותסתובב סביב, אתה תשיר "אשת חיל" ותסתובב כנגדה כסביבון?
זו "חומרה" שתצית אש בבית, ואש גדולה ממנה בגהינם!

גמר חתימה טובה!

יוצא לאור ללידה קלה

ליהודית בת יעל שמחה שתחי'

לכל ענייני העלון נא לפנות במייל ל:

kosssover@gmail.com